УДК 347.11/.12:347.9(477)
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/15

Хлистік М. А.
https://orcid.org/0000-0002-7154-2320
Луцький національний технічний університет

Лесік Б. В.
https://orcid.org/0009-0002-6144-7255
Заклад вищої освіти «Академія рекреаційних технологій і права»

РОЛЬ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ТА ЗАПОБІГАННІ ЗЛОВЖИВАННЮ ПРАВАМИ

У статті здійснено цілісний системний аналіз теоретичних засад та практичних аспектів реалізації принципу добросовісності у цивільних правовідносинах з урахуванням тенденцій розвитку національної правової системи та узагальнення найновіших правових позицій і прецедентних рішень Верховного Суду щодо запобігання зловживанню правами та забезпечення стабільності цивільного обороту.

Досліджено еволюцію категорії «bona fides» від морально-етичного орієнтиру римського приватного права до імперативного стандарту поведінки та однієї з фундаментальних загальних засад цивільного законодавства України.

Акцентовано увагу на розмежуванні матеріальної та процесуальної добросовісності, що дозволяє комплексно охопити як приватні договірні відносини, так і стандарти поведінки учасників у межах судового процесу. Встановлено, що за відсутності законодавчого визначення поняття «добросовісність» судами вона розглядається як певний стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення. Визначено ключову роль Верховного Суду у формуванні сталої правозастосовної практики щодо кваліфікації недобросовісної поведінки як прямої форми зловживання суб'єктивними цивільними правами, що тягне за собою законні підстави для відмови у судовому захисті. У контексті аналізу договірних спорів розглянуто критерії правомірної та добросовісної поведінки учасників цивільного обороту, зокрема вимоги щодо передбачуваності, розумності, законності та взаємного сприяння контрагентів.

Окрему увагу приділено практичному втіленню доктрини «venire contra factum proprium» (заборони суперечливої поведінки) та принципу «естопель» як ефективних правових механізмів захисту інтересів добросовісної сторони, яка розумно та обґрунтовано покладалася на попередню поведінку свого контрагента. На основі аналізу статистичних даних Єдиного державного реєстру судових рішень зроблено висновок про стрімке та широке застосування вказаної доктрини вітчизняними судами у вирішенні спорів.

Водночас акцентовано на теоретичних і практичних перешкодах, зокрема на відсутності законодавчо закріпленого визначення добросовісності та загрозі судового суб'єктивізму. Окреслено подальші кроки у вдосконаленні законодавства про добросовісність, які насамперед мають передбачати закріплення легальної дефініції цього поняття та законодавче визначення критеріїв добросовісної поведінки.

Ключові слова: *принцип, добросовісність, цивільні правовідносини, цивільне право, цивільний процес, bona fides, доктрина venire contra factum proprium, естопель, судова практика.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації національної правової системи та гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами особливу роль відіграють базові доктринальні засади цивільного права, що забезпечують надійність та передбачуваність цивільного обороту. Розбудова правової держави та розвиток ринкової економіки неможливі без

© Хлистік М. А., Лесік Б. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

простих, але життєвих речей – чесності, справедливості та довіри між людьми і компаніями. Саме тому серед усього масиву загальноправових і цивілістичних принципів до визначальних належить принцип добросовісності, який виступає не лише моральним орієнтиром, а й дієвим регулятором приватноправових відносин, слугуючи надійним запобіжником зловживанню правами та гарантією стабільності цивільного обороту.

Аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики засвідчує наявність суперечності між нормативним закріпленням принципу добросовісності як загальної засади цивільного права та відсутністю уніфікованих критеріїв його практичної реалізації. Доволі часто нечесна поведінка учасників цивільного обороту суттєво його ускладнює та спричиняє зростання кількості конфліктів, викликаних недотриманням цього принципу. У таких реаліях ключове значення набуває судова практика, завдяки якій добросовісність як юридична категорія наповнюється реальним змістом безпосередньо у процесі правозастосування – через самостійне визначення судами критеріїв та меж оцінки поведінки учасників сторін.

Останніми роками правові позиції Верховного Суду чітко окреслюють межі дозволеної поведінки, спираючись на європейські стандарти та доктрину «venire contra factum proprium» (заборону суперечливих дій). Проте на практиці втілення цього принципу натикається на низку бар'єрів. Серед головних проблем – відсутність чіткого законодавчого визначення добросовісності, дефіцит єдиних критеріїв її оцінки, а також ризик суб'єктивізму під час тлумачення таких оціночних понять. Усе це зумовлює гостру потребу в ґрунтовному теоретичному та практичному аналізі того, як саме принцип добросовісності реалізується у вітчизняному цивільному праві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження загальнотеоретичних засад принципу добросовісності, його генезису та функцій у приватному праві зробили такі вітчизняні вчені, як О. О. Бакалінська, А. Г. Байбак, С. Ю. Бурлаков, М. Ю. Бурдін, К. Ю. Валігура, О. О. Красовський, І. В. Назарова, Д. Г. Павленко, І. Л. Сердечна, І. М. Шаркова та інші. Сучасні тенденції правозастосування відображені у публікаціях суддів Верховного Суду Я. О. Берназюка, В. І. Крата, С. О. Погрібного та Н. Ю. Сакари. Попри це, проблематика добросовісності в цивілістичній доктрині потребує подальшого комплексного осмислення та поглибленого аналізу правозастосовної практики Верховного Суду з урахуванням новітніх тенденцій.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення цілісного системного аналізу теоретичних засад та практичних аспектів реалізації принципу добросовісності у цивільних правовідносинах, а також узагальнення найновіших правових позицій і прецедентних рішень Верховного Суду щодо запобігання зловживанню правами та забезпечення стабільності цивільного обороту.

Виклад основного матеріалу. Фундаментом правових систем європейських країн вважається римське право, категорії та принципи якого не лише зберігають історичну цінність, а й активно застосовуються в сучасному цивільному законодавстві, юридичній науці та практиці. Така тенденція простежується і в положеннях та принципах цивільного права України. Так, у чинному Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) чітко відображено фундаментальні засади римського приватного права, зокрема принципи рівності громадян перед законом (aequitas), справедливості (iustitia), добросовісності (bona fidei), свободи волі учасників цивільних відносин (libertas voluntatis hominis) [1, с. 13].

Принцип добросовісності посідає ключове місце в системі цивільного права України, що підтверджується його прямим нормативним закріпленням у пункті 6 частини 1 статті 3 ЦК України. У проєкті нового Цивільного кодексу добросовісність (bona fides) також окреслена як самостійна засада приватного права [2]. Законодавче визнання цієї категорії як однієї із загальних засад свідчить про те, що вона трансформувалася з суто морального орієнтира в обов'язковий імперативний стандарт поведінки для всіх учасників правовідносин, який має пряму юридичну дію.

На думку науковців, принцип добросовісності відігравав роль фундаментального етико-правового регулятора ще у римському праві та виник з категорії «bona fides» [3, с. 84], що буквально перекладається як «добра совість» та передбачає чесність, відкритість, повагу до прав інших [4, с. 2]. Інакше кажучи, добросовісність у поведінці учасників цивільних правовідносин полягає у щирості та відсутності прихованих намірів при укладанні угод чи виконанні обов'язків. Провісником категорії добросовісності (bona fides) є поняття «fides», що перекладається як віра, довіра, честь [5, с. 90]. Римські юристи визначали принцип доброї совісті першим і визначальним з-поміж інших. Якщо принцип bona fides початково був порушений, то ставилася під сумнів і правомірність відносин, що витікали з цієї ситуації.

Визначення поняття «добросовісність» у цивільному законодавстві відсутнє, проте тлумачення та критерії добросовісної поведінки можемо відшукати у судовій практиці. Так, Верховний Суд визначає добросовісність як певний стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення [6; 7]. Суд поєднує об'єктивні поведінкові вимоги з визнанням наднормативного статусу добросовісності як загальної засади правопорядку. Зокрема, у постанові від 10 вересня 2018 року (справа № 920/739/17) колегія суддів підкреслила: добросовісність полягає у прагненні суб'єкта належним чином реалізувати свої права та забезпечити виконання обов'язків, що зокрема підтверджується змістом частини 3 статті 509 ЦК України [8], у якій визначено, що зобов'язання має грунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості [9]. Вводячи цей принцип у правову сферу, законодавець окреслив граничні межі поведінки, котрі зобов'язують кожного учасника цивільних відносин діяти сумлінно та враховувати ризик заподіяння шкоди правам інших осіб своїми діями.

Судова практика застосування принципу добросовісності при вирішенні договірних спорів є одним із найпоказовіших індикаторів сучасних тенденцій розвитку цивільного права України. Верховний Суд послідовно формує підходи до оцінки добросовісності поведінки сторін договору, визначає критерії добросовісності та наслідки недобросовісної поведінки [10; 11; 12]. При цьому підкреслюється, що варто розмежовувати матеріальну та процесуальну добросовісність за сферою їх поширення та юридичними наслідками. Матеріальна добросовісність ґрунтується на приписах пункту 6 частини 1 статті 3 ЦК України та виступає стандартом поведінки учасників приватних правовідносин, що базується, як уже зазначалось вище, на чесності, відкритості та повазі до інтересів іншої сторони, а процесуальна добросовісність регламентована статтею 44 Цивільного процесуального кодексу України та вимагає від учасників процесу та їхніх представників сумлінного здійснення процесуальних прав [13].

Принцип процесуальної доброї совісті виключає довільну непослідовність поведінки сторін. Зокрема процесуальний правопорядок не допускає ситуації, за якої особа висуває взаємовиключні твердження в різних судових процесах виключно задля досягнення власних корисливих інтересів. Як наголошує Верховний Суд у постанові від 30 травня 2024 року у справі № 229/7156/19, суд не є місцем для «безцеремонної процесуальної гри», а принцип добросовісності покликаний гарантувати стабільність і послідовність правової позиції учасників спору [14].

Так, Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду сформував чітку правову позицію: поведінка сторони договору є недобросовісною, якщо вона прийняла виконання від іншої сторони, а після цього посилається на недійсність такого договору або його неукладеність. Ця правова позиція була викладена в ухвалі у справі № 513/879/19 від 01 червня 2022 року, яка була передана на розгляд Великої Палати Верховного Суду [15].

Фабула цієї справи є показовою для розуміння сучасної судової практики. Між агропідприємством та власником земельної ділянки у 2011 році було укладено договір оренди землі на 7 років. Сторони не здійснили державну реєстрацію цього договору, однак виконували його умови. У 2014 році право оренди було зареєстровано, а у 2016 році сторони уклали додаткову угоду, якою збільшили орендну плату та строк оренди. У 2019 році власник землі самовільно зайняв ділянку, посилаючись на те, що договір припинив свою дію у 2018 році, а додаткову угоду він не підписував. Проте власник продовжував отримувати орендну плату та підписувати акти приймання-передачі. Суд у цій справі зазначив, що поведінка власника землі, який протягом тривалого часу виконував умови договору, приймав виконання від іншої сторони, а потім почав посилатися на недійсність договору, є недобросовісною. Якщо поведінка сторони давала іншій стороні підстави вважати, що договір є дійсним (виконувався належним чином сторонами протягом тривалого часу), то наступне висунення вимог про його недійсність або неукладеність є зловживанням правом. Суд зауважив, що принцип добросовісності проявляється у тому, що жодна особа не може отримувати переваги від своєї незаконної або недобросовісної поведінки [15].

Верховний Суд у цій справі також визначив ключові критерії добросовісної поведінки:

– поведінка сторони має бути очікуваною, характерною для інших учасників цивільних правовідносин в порівняних обставинах;

– поведінка учасника цивільно-правових відносин не повинна обмежувати право чи позбавляти права інших осіб та має враховувати права та законні інтереси іншої сторони правовідносин;

– поведінка сторони має бути законною, не допускаються дії виключно з протиправною метою або з наміром заподіяти шкоду іншій особі;

– учасники цивільних правовідносин повинні сприяти своєму контрагенту різними способами, у тому числі в отриманні необхідної інформації [15].

Дії сторони визнаються добросовісними лише за умови дотримання всього комплексу вказаних критеріїв. Відсутність хоча б однієї з цих умов дає підстави кваліфікувати такі дії як недобросовісні та розцінювати їх як зловживання правом.

Варто зауважити, що особливу цінність має трактування добросовісності як об'єктивного поведінкового еталону та використання його у судовій практиці як критерію для виявлення зловживання правом. Відповідно до частини 2 статті 13 ЦК України, при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. Частина третя цієї статті встановлює, що не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах [9].

Згідно правової позиції Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, викладеної у постанові від 16 січня 2019 року у справі № 521/17654/15-ц, недобросовісна поведінка особи, яка полягає у вчиненні дій, які можуть у майбутньому порушити права інших осіб, є формою зловживання правом, і виявлення недобросовісної поведінки чи неправомірної мети у діях особи є підставою для відмови їй у судовому захисті [16]. Тобто, якщо особа порушує вимоги частин 2–5 статті 13 ЦК України (вчиняє зловживання правом), суд отримує легітимне право відмовити у захисті такого права. Так, у згаданій постанові Касаційний цивільний суд, посилаючись на статті 13 та 16 ЦК України, відмовив позивачеві у захисті права, оскільки його дії були визнані недобросовісними. Суд встановив, що позивач укладав оспорюваний договір з метою виведення майна з-під майбутнього стягнення, що є недобросовісною поведінкою та зловживанням правом [16].

Вище згадані висновки національних судів абсолютно узгоджуються із європейськими стандартами. Зокрема, у статті III.–1:103 «Good faith and fair dealing» (Добросовісніть і чесність у ділових відносинах) Принципів, визначень та модельних правил європейського приватного права зазначено, що «особа зобов'язана діяти добросовісно та чесно під час виконання зобов'язання, здійснення права на його виконання, вжиття заходів у зв'язку з невиконанням зобов'язання або захисту своїх інтересів у таких випадках, а також під час реалізації права на припинення зобов'язання чи договірних відносин. Цей обов'язок не може бути виключений або обмежений договором. Порушення цього обов'язку не тягне за собою безпосереднього застосування засобів правового захисту, передбачених на випадок невиконання зобов'язання, однак може позбавити особу, яка допустила порушення, можливості реалізувати право, скористатися засобом правового захисту або засобом захисту проти вимог, які вона інакше могла б застосувати» [17, с. 704].

Слід згадати, що однією з найбільш важливих сучасних тенденцій застосування принципу добросовісності у судовій практиці є активне використання доктрини venire contra factum proprium (заборони суперечливої поведінки), яка базується ще на римській максимі – «non concedit venire contra factum proprium» (ніхто не може діяти всупереч своїй попередній поведінці), в основі якої – принцип добросовісності [7]. Згідно з цією доктриною, поведінкою, яка суперечить добросовісності та чесній діловій практиці, є, зокрема, поведінка, що не відповідає попереднім заявам або поведінці сторони, за умови, що інша сторона, яка діє собі на шкоду, розумно покладається на них [12, с. 2]. Іншими словами, особа не може діяти всупереч своїй попередній поведінці, якщо інша сторона покладалася на цю поведінку.

Аналіз судової практики демонструє стрімке зростання популярності доктрини venire contra factum proprium (заборони суперечливої поведінки) в Україні. Так, результати пошуку у Єдиному державному реєстрі судових рішень станом на 23 липня 2026 року за ключовими словами (контекстом) засвідчили, що вираз «venire contra factum proprium» згадується у 10262 документах (судових рішеннях різної форми). Для порівняння, згідно офіційних даних Верховного Суду, у жовтні 2021 року цей показник становив лише 1401 документ [12, с. 3]. Така динаміка яскраво свідчить про активне вкорінення та широке застосування цієї правової доктрини вітчизняними судами при вирішенні спорів.

До прикладу, доктрина venire contra factum proprium знайшла своє практичне застосування у згаданій вище справі № 513/879/19 від 01 червня 2022 року. Верховний Суд у цій справі зазначив, що одним із способів захисту добросовісної сторони є правовий принцип, згідно з яким особа втрачає право посилатися на будь-які факти на обґрунтування своїх домагань, якщо його попередня поведінка свідчила про те, що вона дотримується протилежної позиції (принцип естопелю) [15].

У зазначеній справі власник земельної ділянки, який впродовж років виконував умови договору оренди, приймав плату та підписував додаткові угоди, намагався посилатися на недійсність цього договору. Верховний Суд визнав таку поведінку недобросовісною, застосувавши принцип естопелю, оскільки попередня поведінка власника давала агропідприємству підстави вважати, що договір є дійсним та виконувався належним чином.

Слід зауважити, що естопель (процесуальний) – це принцип, згідно з яким сторона позбавляється права висувати певні заперечення або заяви, що розходяться з її початковою поведінкою, визнані в цьому та/або іншому процесі [18, с. 20]. Доктрина «естопель» походить з англосаксонського права та ґрунтується на добросовісності, послідовності та передбачає, що сторона, яка вчиняє дії або робить заяви у спорі, що суперечать тій позиції, яку вона займала раніше, не повинна отримати перевагу від своєї непослідовної поведінки [19]. Цей підхід повністю відповідає римській максимі «venire contra factum proprium non valet» – не можна діяти всупереч своїй попередній поведінці.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що принцип добросовісності (bona fides) на сьогодні є фундаментальною засадою цивільного законодавства України, що виконує функцію регулятора приватноправових відносин, гарантуючи справедливий баланс інтересів усіх учасників цивільного обороту. У судовій практиці добросовісність послідовно трактується як об'єктивний еталон поведінки, а порушення вимог щодо додержання меж здійснення цивільних прав через недобросовісну поведінку розцінюється як зловживання правом і слугує законною підставою для відмови особі у судовому захисті. У цьому контексті Верховний Суд сформував комплекс критеріїв добросовісної поведінки (очікуваність, розумність, законність, сприяння контрагенту), дотримання яких є обов'язковим для учасників обороту.

Активне застосування вітчизняними судами доктрини заборони суперечливої поведінки (venire contra factum proprium) та принципу естопелю свідчить про успішну адаптацію до європейських стандартів правосуддя та про утвердження принципу добросовісності як дієвого інструменту судового контролю за поведінкою учасників цивільних правовідносин.

Подальші кроки у вдосконаленні законодавства про добросовісність насамперед мають передбачати закріплення легальної дефініції цього поняття та законодавче визначення критеріїв добросовісної поведінки. Це допоможе зменшити вплив суб'єктивних факторів і зробити цивільний оборот в Україні більш стабільним і передбачуваним.

Список літератури:

1. Валігура К. Принцип добросовісності як категорія цивільного права. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 4. С. 11–16. DOI: https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.02.

2. Проєкт Цивільного кодексу України, реєстр. № 15150 від 09.04.2026 р. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69837 (дата звернення: 20.07.2026).

3. Сердечна І. Принцип добросовісності у договірних відносинах щодо земельних ділянок як гарантія здійснення та захисту права приватної власності. *Юридична Україна*. 2026. № 4. С. 82–89. DOI: 10.37749/2308-9639-2026-4(280)-10.

4. Берназюк Я. Принцип добросовістності (bona fides) як складова верховенства права. *Національна школа суддів.* Програма підготовки та підвищення кваліфікації помічників суддів місцевих загальних та апеляційних судів 9 квітня 2025 року. 25с. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/130_principle_good_faith_component_rule_of_law_bernaziuk.pdf (дата звернення: 20.07.2026).

5. Красовський О. Зародження уявлень щодо добросовісності в римському цивільному процесі. *Держава і право* : збірник наукових праць. *Юридичні і політичні науки.* Випуск 95. Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2024. С. 89–97. DOI: 10.33663/1563-3349-2024-95-89 .

6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.05.2018 у справі № 449/1154/14. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/74536892 (дата звернення: 21.07.2026).

7. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 10.04.2019 у справі № 390/34/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/81263995 (дата звернення: 21.07.2026).

8. Постанова Верховного Суду у складі палати для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності Касаційного господарського суду від 10.09.2018 у справі № 920/739/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/77748947 (дата звернення: 21.07.2026).

9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n20 (дата звернення: 21.07.2026).

10. Бурлаков С. Застосування принципу добросовісності при вирішенні цивільних спорів: Спеціально для підтримання кваліфікації суддів у цивільних справах апеляційних судів. Київ. 2022. 94 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/su preme/2022_prezent/Prezent_zastos_prun_dobrosov.pdf (дата звернення: 21.07.2026).

11. Крат В. Добра совість в практиці касаційного суду. Верховний Суд, 2025. 33 с. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/Prezent_D obra_sovist_12_06_2025.pdf (дата звернення: 20.07.2026).

12. Venire contra factum proprium: практика Верховного Суду. 25 жовтня 2021 року. 11 с. *Верховний Суд* : веб-сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/PREZ_Krat_%20venire_contra_%20factum_proprium_25_10_2021.pdf (дата звернення: 20.07.2026).

13. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 04.11.2024 у справі № 532/1550/23. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/122883257 (дата звернення: 20.07.2026).

14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 30.05.2024 у справі № 229/7156/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/119559462 (дата звернення: 20.07.2026).

15. Ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 01.06.2022 у справі № 513/879/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104896741 (дата звернення: 20.07.2026).

16. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16.01.2019 у справі № 521/17654/15-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/81020254 (дата звернення: 20.07.2026).

17. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). 4793 p. URL: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf (дата звернення: 22.07.2026).

18. Сакара Н. Принцип добросовісності та зловживання процесуальними правами. *Верховний Суд*: веб-сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Princ_dobrosov.pdf (дата звернення: 22.07.2026).

19. Боков О. Щодо доктрини venire contra factum proprium (заборони суперечливої поведінки). Див. також «естопель» (комент.). Позиції Вищих Судів України: публікація в соціальній мережі Facebook. URL: https://www.facebook.com/groups/poziciisudov/posts/3785065214852953/ (дата звернення: 22.07.2026).

Khlystik M. A., Lesik B. V. THE ROLE OF THE PRINCIPLE OF GOOD FAITH IN ENSURING THE STABILITY OF CIVIL LEGAL RELATIONS AND PREVENTIHG THE ABUSE OF RIGHTS

The article provides a comprehensive systematic analysis of the theoretical foundations and practical aspects of implementing the principle of good faith in civil legal relations, taking into account the development trends of the national legal system and the generalization of the latest legal positions and case law of the Supreme Court regarding the prevention of abuse of rights and ensuring the stability of civil turnover.

The evolution of the category of «bona fides» from a moral and ethical guideline of Roman private law to an imperative standard of conduct and one of the fundamental general principles of the civil legislation of Ukraine is investigated.

Emphasis is placed on distinguishing between substantive and procedural good faith, which allows for a comprehensive coverage of both private contractual relations and the standards of conduct of participants within judicial proceedings. It is established that in the absence of a legislative definition of «good faith», the courts view it as a standard of conduct characterized by honesty, openness, and respect for the interests of the other party to a contract or respective legal relationship. The key role of the Supreme Court in shaping a consistent law-enforcement practice regarding the qualification of unfair behavior as a direct form of abuse of subjective civil rights, which entails legal grounds for refusing judicial protection, is determined.

In the context of analyzing contractual disputes, the criteria for lawful and good-faith conduct of civil turnover participants are examined, including requirements of predictability, reasonableness, legality, and mutual assistance of counterparties.

Special attention is paid to the practical implementation of the doctrine of «venire contra factum proprium» (the prohibition of inconsistent behavior) and the principle of estoppel as effective legal mechanisms for protecting the interests of the fair party who reasonably and justifiably relied on the prior conduct of its counterparty. Based on the analysis of statistical data from the Unified State Register of Court Judgments, it is concluded that this doctrine is rapidly taking root and being widely applied by domestic courts in resolving disputes.

At the same time, theoretical and practical obstacles are highlighted, in particular the lack of a legislatively enshrined definition of good faith and the threat of judicial subjectivity. Further steps to improve the legislation on good faith are outlined, which should primarily provide for the entrenching of a legal definition of this concept and the legislative definition of criteria for good-faith conduct.

Keywords: *principle, good faith, civil legal relations, civil law, civil procedure, bona fides, doctrine of venire contra factum proprium, estoppel, judicial practice.*

Дата першого надходження статті до видання: 30.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026